

se je bil spojil z dušo svojega naroda. Tudi tedaj, ko je stopil pred te zadnje skrivnosti, spričo katerih se človeška osebnost drobi v prah, je ostal cel, mojstrsko enotno ulit.

Zato se ga danes spominjamo.

Resnično, po smrti ni težko slaviti zaslužne može; to je lahko in prav za prav prijetno opravilo. Dokler poet živi med nami, dokler križa našo pot, dokler potrebuje kruha, ki ga potrebujemo sami, dokler diha zrak, ki ga moramo dihati sami, dokler nas vznemirja s svojim sarkazmom in nam razodeva skrite naše grehe, dokler nam ponuja svoje nezanesljivo blago v kup in prodajo, ga je težko slaviti, in trudni, omagujoci Ivan Cankar, ki je hodil zadnji čas poln smrtnih slutenj med nami, je doživel več bridkosti nego tolažbe in ljubezni. Pa ne štejmo si tega v greh; za to nas ne bo nihče klical na odgovor. Ali tudi v zaslugo si ne štejmo, če smo izvršili prijetno dolžnost in obhajali slovesno njegove spominske dneve, zakaj tudi za to nas ne bo nihče klical na odgovor. A zaradi nečesa drugega bomo stali pred sodbo potomstva. Ivan Cankar nam je zapustil veliko duševno premoženje, ki ga je naskoparil, nagrabil v kratkih letih izza prve mladosti, ki je ob njem sam izkrevavel, ko ga je spravljajal za nas. Za to zapuščino pa smo vsi odgovorni. Prihodnji rod bo vprašal, ali smo jo prevzeli vase, prevzeli tako trdno in neločljivo, kakor prevzema vase sedaj prst ljubljanske ravani moči njegovega telesa. Ta zapuščina, ki smo odgovorni zanjo, pa je samozavest in mirna vera, spoštovanje do vseh dobrin duha in ideal človeka, ki je »visok v svojih mislih, plemenit, brez zlega in hinavščine v svojih čuvstvih, čist, nesebičen, brezmejno vdan v svoji vesoljni, vsako božjo stvar tesno objemajoči ljubezni.« To je dediščina Ivana Cankarja in v njej je večno on sam.

KETTEJEVA PISMA CANKARJU.

PRIOBČIL IZIDOR CANKAR.

Priobčujem naslednja Kettejeva pisma Ivanu Cankarju, ker mislim, da niso brez važnosti za pravilno umevanje postanka nove slovenske književnosti. To korespondenco je Ivan Cankar svoj čas bil oddal bratu Karlu.

Kette in Ivan Cankar sta se bila v srednješolskih ljubljanskih letih tesno združila in sta ostala prijatelja, dokler se ni Kette poslovil za vedno. Po njegovi smrti je bil Ivan Cankar prvi, ki ga je prav označil kot pesnika in z besedo, polno resničnega občudovanja in zvestega prijateljstva, pokazal njegov pomen za slovensko poezijo; vsa leta pozneje, do lastne smrti, mu je hranil vedno enako topel spomin in je slednjič legel k njemu in Murnu v skupen grob.

Do l. 1896. sta si bila Cankar in Kette tovariša v dijaški »Zadrugi«, skupno sta pesnikovala in veseljačila, nekaj časa tudi skupaj stanovala v Vodmatu. L. 1896. je Cankar slednjič srečno prebil realčno maturo in se odpravil na Dunaj studirat tehniko, Kette pa je isto jesen po nesreči v ljubljanski šoli odšel v sedmi razred novomeške gimnazije. Tedaj se začnajo prva Kettejeva pisma Cankarju na Dunaj, spočetka še prešerno dijaško klepetanje, ki pa postaja vedno bolj resnobno in se čedalje bolj ukvarja z aktualnimi literarnimi problemi. Kakor Cankar Ketteju, tako je tudi Kette prilagal Cankarju v pismih svoje najnovejše

pesmi; teh priloženih pesmi ne objavljam, ker so vse objavljene in se po obliki ne razlikujejo toliko od poznejših redakcij, da bi bilo tu potrebno tiskati vse variante. Niso pa brez pomena te variante za prihodnjo kritično izdajo Kettejevih pesmi, ki je že danes potrebna.

1. Pismo 8. novembra 1896, pisano na Dunaj. — Odstavek: »Ali še morda Ti nisi slišal, da so mojega pegaza v Gorici metamorfozirali v oslička. Veš, prej je bil takó nekak norček, kakor sem jaz. Iz zaljubljenih se je rad kaj ponorčeval. In zdaj!... toda kaj Ti bom pravil; beri zadnjo pesem v Zvonu, pa boš videl. Sožalno!« se nanaša na pesem »Zaprta so njena okenca«, ki je bila isti mesec izšla v LZ (1896, 667) z naslovom »Pesem« in podpisom Mihael Mihajlov; tam se glasi zadnja kitica:

»A da bi moja znali bol
bleščeči tisoči,
sožalno bi jim padale
solzice iz oči...«

Iz pisma je razvidno, da je pesem spremenil Bežek v Gorici, in sicer ji je dal prav nasprotni zmisel, nego pesnik. V Aškerčevi izdaji je beseda »sožalno« popravljena v »od smeha«, s čimer je pesem zopet dobila od Ketteja zamišljeno ironično konico. — Povpraševanje, zakaj ni v »Zvonu« Cankarjevega »nadaljevanja«, se nanaša na studijo »Anton Aškerc«, ki jo je Cankar začel priobčevati oktobra, in nadaljeval šele decembra; o vzrokih, zakaj je novembra nadaljevanje izostalo, glej Cankarjeve Zbrane spise II, 360.

Kandija pri Novem mestu, dné 8./11. 96.

Dragi prijatelj!

Malo pozen odgovor, kaj ne da, na Tvoj pozdrav od Bog si ga vedi katerega, pa nikári ne misli, da me je kaj zadrževalo, ne, ampak sama lenoba je bila kriva, da Ti šele sedaj odgovarjam.

Kaj Ti bi še povedal? No da, jaz sem s profesorji svojimi zelo zadovoljen, oni pa seveda ne takó z menój. Kakó pa s Taboj? Si-li kaj priden? Ali boš kaj vrl inženir? Jaz upam, toda to Ti že naprej povém, da Tebi ne bom dal zidati svoje hiše, ker se bojim, da bi se mi ne podrla prej, nego bi jo Ti začel zidati. Torej na moje stroške ne pij!

Jaz sem se tudi zaljubil, če še ne veš. Pri Istrijanu namreč dobim prav fina jajca. Jaz sem imel že nekda pas-sijon nanja, toda prilike ne. Torej bi prav za prav ne smel govoriti o kaki novi ljubezni, temveč reči bi moral, da se je vrnila stara ljubezen. Meni se kar razigrá srcé, kadar takó ljubeznivo in dražestno polzé skozi grlo, ah to ti je božanstveno!...

Sicér pa je Novo mesto zelo dolgočasno. Pot od Novega mesta do kolodvora več nego četrt ure, od doma do šóle več ko deset minut, do moje ljubice ∞. Iz tega sledí, da grem strašansko rad k nji, še rajši v šólo (welche Ironie), a najrajše pa na kolodvor, z vlakom na, v, proti..., kamorkoli iz N. m. To Te fopam! Saj ni res. Še na Dunaj ne pridem, če bi me še takó vabili, vi, ki nimate pri večerji družega dela nego da dopisnice podpisujete takó pravilno in natančno, da se takoj vídi, kakó imate pred seboj kako ubogo četrtinko Gumpoldskirchnerja ali pa celó tisto puhlo bavarsko pivo, torej res prav nič čudno, če Vas le še zavest, da ste literati, nekoliko tolaži ob vseobčnem poto suši. Ampaj jaz, le poglej moje čačke, prec vidiš, da tisti ni dobro videl, ki jih je pisal. — In précej spoznaš, da se tisti, ki jih je naredil, precěj

razume na ples. Da, in mi plešemo. Četvorko; ali veš, kaj je četvorka? Ha, ha kakó naivno, bo rekel Cankar, kje pa misli ta, da smó. Mi, ki plešemo vsak dan, če hočemo, s kakšno debelo Madjarko pa kaj jaz vem kakó se še zovó vse tiste done della Bunke. No, no, jaz pač nisem mislil takó hudó in sem hotel le povedati s tem, kakó kratkočasno je tu v Novem mestu.

Čuj, Cankar, nekaj novega! Ovidijeve metamorfoze so spet prišlé v naši literaturi na dnevni red. Ali še morda Ti nisi slišal, da so mojega pegaza v Gorici metamorfozirali v oslička. Veš, prej je bil takó nekak norček, kakor sem jaz. Iz zaljubljenih se je rad kaj ponorčeval. In zdaj! Jejmene, da bi ga Ti videl, kake debele solze toči bóre magariac... toda kaj Ti bom pravil; beri zadnjo pesem v Zvonu, pa boš videl. Sožálno!... Da, da, vidi se, gospodje zastópijo.

Mene je biló tisti dan, ko sem tisto čítal, takó sram, da sem bil takó rdeč, kot krški raki, ki so poginili pred leti.

Sicér pa mi nikar ne zaméri, da jenjam na ti strani. Vidiš, na Stražo bomo šli ali kamže, ljudje pa ne čakajo radí in so ravno takó nestrpni, kakor bi bil Ti, če bi Ti popisal še četrto stran. Torej

Tvoj Kette.

Pozdravi Te železnikar, Drenik, Žorž e. t. q.

Zakaj si tako len, da sedaj nisi ničesar v »Zvon« poslal? Stara lenoba se Te je gotovo zopet prijela.

Zdravstvuj železnikar.

Naslov.

Kette Karl — N. m. — Kandija pri g. Juncu. — Pa daj tudi Ti naslov. Ja, pa zakaj ni nič nadaljevanja v Zvonu?

2. Pismo 7. marca 1897, pisano na Dunaj. — LZ 1897 je objavljaj Kettejeve pesmi pod psevdonimoma »Zvonoslav« in »Zor« (ne več Mihael Mihajlov); prvo izmed teh imen je pesniku samovoljno vzdal urednik Bežek in dunajski literarni tovariši so ga po svoje komentirali. — Pesmi, ki jih je bil Cankar poslal pred tem pismom Ketteju, so »Dunajski večeri«; kakor ostali doma (prim. Cankarjeve Zbrane spise I, 315), je tudi Kette sodil, da bi si bil mogel dunajski tovariš izbrati primernejših snovi. — Najnovejše »Zvonove« pesmi, ki jih Kette ocenjuje v pismu, so Župančičeva »Essehrin kip« (Aleksij Nikolajev), Dergančeva »V mraku« (Kazimir Radič) in Resmanova »Zvečer«. — Pismu je Kette priložil pesmi »Moja máksima« (v »Poezijah« pod naslovom »Laokooni«), »Starčkova pesem«, »Zimska idila«, »Sonet« (v poznejši redakciji »O Jurček, o Jurček...«) in »Podgorska svetnica«. Vse pesmi so bile kesneje drugače redigirane. »Podgorska svetnica« zelo popravljena in obe prvi kitici soneta popolnoma spremenjeni. K temu sonetu je Kette pripisal med pesmimi: »Pričujoči sonet ni tak, kakoršen bi moral biti, mislim namreč prvi del. Ali zdaj Ti ga dam, kakor ga imam. V Zvonu bo prišel popravljen, če ga bom sploh tje poslal.«

Kandija, dné 7./III. 97.

Dragi Cankar!

Nikari se ne jezi, da Ti nisem odpisal takó hitro, kakor si želel. Glavni vzrok je bil ta, da sem ti hotel pokazati, kóliko sem v tem času pesmij naredil; zató sem se pa moral hitro spraviti na delo in zložiti par verzov. Predno

pa dalje govorim, to se prav po beraški zahvalim za laskavo in duhovito mnenje gospoda Vidica; no, duhovit človek lahko o duhovitosti in neduhovitosti govori; in pač je največja duhovitost ta, sklepati iz devetih črk. Zdjaj mi je pa res žal, da si nisem jaz dal imena »Zvonoslav«. Ti namreč poznaš mojo maníjo, veselíti se nad tem, da sem drugačnega mnenja kot drugi. In glej! Tri dni in tri noči nisem mogel ne jesti ne píti sáme jeze, da so me takó lepó titulirali gospod Bežek. In vedel sem dobro, da me bo naredil ta Zvonoslav v Zvonu neslavnega, jezil sem se in niti od daleč nisem pričakoval, da mi bo to imé doneslo tolikega veselja; škoda, škoda, da si ga nisem sam izmislil. Tvoje pesmi sem prečítal z največjim veseljem. Ti, golobček, precej napreduješ. Kakó me to veseli, da nočes več krévsati po Španskem, toda da po Francoskem potuješ, me pa draži. Ti sicer praviš, da si na Nemškem, pa Bog vé, če niso tisti Tvoji Dehmel in Liliencron kaki Francózi. Potlej pa je že vse skup jedna figa! — No, vzlic temu mi vzlasti prve pesmi zeló ugajajo, da je le drugačno, nego na Kranjskem, »kjer po stari šegi še drekájo«. Prvi dve ste mi vzlasti radi tega zeló všeč, ker je v njih duševno stanje mladeniča in propale ženske takó lepó izraženo. Tudi četrta in peta (Ne vstajaj... Pod oblácnim...) ste krasni. Pa kaj Ti bi to pravil, saj moreš sam najbolje vedeti, kaj je lepó, da sem Te pa razumel, verjemi. — Vendar mislim, da bi se dalo na Dunaji najti tudi drugih snovij. Toda pst! Ti si dejal, mi smo subjektivni. Jaz umólknem in rečem le toliko: Vsak po svóje! Vendar bi rad vedel, kake nazóre imaš Ti zdaj o bistvu poezije. Odpiši mi torej prej ko mogoče, in na Tvoje trditve bom odgovoril, kakor bom vedel in znal; na vsak način pa morava bítí glede tega na čistem. Sploh mora nekóliko oživeti konverzacija med nama; jaz sicér ne vem, da li bi Tebi to kaj koristilo, da bi mēni, vem, če ne v drugih ozirih, saj v tem, da bi me spodbudilo k delu.

Novo mesto me je zopet restavriraló. Še ne povsem, ali vsaj toliko, da sem začel zopet iméti nekóliko zaupanja do svojega talenta. Da sem ostal v Ljubljani, bil bi do sedaj do mala uničen. Vzrok moje bolezní je bila neka čudna místika. Tega Ti doslej menda še nisem povedal, ali sedaj Ti že smem to odkriti, tem bolj, ker sem se je kolikor toliko otrešel. To je res čudna lastnósti, ki pa je v naši rodovíni vkoreninjena. Ali v Novem mestu se — hvala Bogu — ne dobi nič tacega, kar bi jo moglo redíti, in prej ko pridem zopet v večja mesta, bo takó še precej časa preteklo. Ah, to je čudno stanje, ko ležé razum, pamet in volja zavíta v neko megló, čím razgreta domišljíja išče priljubljenih predmetov s strastjó, da se ne da dopovedati. Pa tudi sicér se je mnogokaj izpremenilo od tačas, ko sva bila zadnjič skupaj. Pa tega Ti ne bom pripovedoval v pismu, to Ti povem o Veliki noči v Ljubljani.

Ravnokar sem dobil tretjo Zvonovo številko. Župančičeva pesem mi ugaja, pa ne vem, zakaj je uvedel v špansko formo toliko slovanskih elementov. Pri njem se vidi, da je študiral jugo-

Dragi Cankar!

slovanske narodne pesmi in ruske dume. Da je rabil špansko obliko, je prav storil, saj se dajo satire fino narediti v nji. Tudi Resmanova pesmica je lepa, kaj pa je hotel Drganec s svojo, ne vem. Sploh sem jaz gledé Drganca blizu tacega mnenja ko Ti. Ker pa mi bi kdo lahkó predbacival, da to zató takó pravim, ker „*και φθογγός φθογγή φθονεσι και άοιδός άοιδή*“ (ker je glás glásu, ptič ptiču nevoščljiv), rečem za sedaj le: Vederemo! No, če bom moral biti Drganču nevoščljiv, potlej pa kar liro v koš pa z akti pokríti. Da, baš naróbe. To me je razveselilo, ker, če sem bogat, me pač ne bo vznemirjalo, če so tudi drugi bogáti in delé dobróte od svojega bogastva, če sem pa reven, pojdem pa k njim in Bogá bom hvalil, da smem njihov kruh jesti. Zató se mi je pač smešno zdelo, da se jeziš nad ubogo živálico. Pa menda vendar ne misliš, da so vsi Slovenci tepci. Slovenska pamet je res da počasna, od jedne pa do druge pametne misli potrebuje petdeset let (vzlic duhovitosti nekaternikov), pa pride vendar-le naposled do svojega smótra. In to je čisto prav od njé, drugače bi morala kedaj s kesanjem izreči besede tístega polža, ki je sedem let lezel čez prélaz, a prišedši do polovice padel in vzdihnil: »Ti šténtana naglost, ki nisi nikóli nič prída«. Čez petdeset (pri profesorjih 51) let se torej tudi v Slovencih spozná prava poezija. Baš radi tega pa bom jaz pel takó, kakor bom sam spoznal za právo, ne pa, kakor bi uga-jalo kakemu filistru. In Ti imaš čisto prav, če se nič ne oziraš nánje. O Drganču pa je moja sodba táka: morebiti bo pel boljše nego Cimperman, morebiti bo celó dosegel Levstika! Morebiti!

Tu Ti sledi par pesmic, ki sem jih naredil zadnje čase. Do Božíča nisem delal skoraj nič: šele prejšnji mesec sem se nekako zbúdil in jel zopet pisati.

Zadnji dve pesmi sem nalašč sedaj naredil, da ne porečeš, kakó sem len, da nisem ničesar naredil itd. Vem, da bi Ti lahkó še mnogo, mnogo povedal. Ali danes se mi kar nič več ne ljubi pisati, pismo pa moram še danes ekspedirati. Piši mi kmalu, še boljše, precej! Potem Ti bom tudi jaz še kaj več napisal. Pa pošlji, če imaš še kaj. Pa napiši kaj o Tvojih nazorih in Zupančič naj tudi takó stori. Ah! Mene pustíte kar takó lakote umirati, čim se Vam dobro godí. Menite li, da je ljubó človeku, odločenemu od somišljenikov, ki ga razumejo?

Pozdravim srčno Zupančiča in Tebe.

Tvoj zvesti prijatelj

Dragotin Kette.

Pozdravi Te Drenik! ki bo odslej z menoj stanoval. Železnikarja smo ekspedirali, stanuje v mestu.

3. Pismo 20. junija 1897, pisano na Vrhniko, kamor se je bil Cankar po prvem dunajskem bivanju zopet povrnil. — Nekdo je bil najbrže prenesel Cankarju razgovor s Kettejem o narodni poeziji in klasični obliki, a nepravilno in Kette pojasnjuje sedaj svoje nazore o teh stvaréh. — Foersterjev spis in Cankarjevih pet pesmi, na katere se Kette sklicuje kot na vir svojega poznanja »dekadence«, so »Dekadencia, nova literarna smer« (LZ 187) in »Dunajski večeri«.

Tvoje pismo me je razveselilo, ker sem po njem zvedel, da si še med živimi. Kar mi pišeš gledé na »Svetnico«, bo deloma upravičeno, deloma ne. Da nima nič prave vsebine, je res, da bi bila kompozicija slaba, je napačno. Sicèr pa jaz do sedaj še nobenega svojega proizvóda nisem smatral popolnim, vzlasti pa ne proizvode, ki sem jih izvršil za časa najinega skupnega bivanja na Friškovcu in mojega prvega bivanja v Novem mestu. Vsi ti proizvódi so izrodek bolne domišljije, vse moje pisarjenje je bilo neko prizadevanje najti nekaj, a kaj sem iskal, tega nisem vedel. In baš »Svetnica« zaključuje to žalostno dóbo. Ti si rekel, da se bodem smejal Tvoji kritiki. No, smejal sem se, a smejal le Tvojim besédam, kakó si bil žalosten. Ta žalost je pač prišla le iz tintnika, ne-li? Smejale sem se tudi Tvoji domišljiji, ki si me riše tacega, kot nisem. Nazadnje si boš še domišljeval, kakó slabo je uplivalo Novo mesto náme, kakó sem tam postal filisterski, kakó... ej, bratec, kdo bo neki tu uplival náme, ki je ni žive duše, da bi Ti sploh mogla kako ziniti o poeziji. In smejale sem se tudi Tvoji lahkóvrnosti, ki takó rad verjameš čudovitosti iz ust mojih prijateljev, čudovitosti, ki postanejo čudovitosti le radi čudovitega spomína njihovega. Mislij in čutov ne bom kradel narodu: če jih sam nimam, pótlej kar peró v kot; zakaj pa bi ne smel uporabljati narodne zgodovine, zakaj bi sploh ne jemal iz življenja svojega naroda, ne vem. Izraz, obliko pa od drugodi niti ne morem jemati, nego od njega. Kdo je dalje rekel, da hočem jaz klasično obliko? Jaz sem le rekel, da mi ugaja ona klasična mirnost in harmonija, ki preveva recímo »Herman in Dorotejo« ali »Torquatta Tassa« ali Homerjevi epejeji... Tisto je pa res, da mi dekadencia ne ugaja, toda pristavljam, le v toliko, kolikor jo jaz poznam. Prav si rekel, da jo sodimo le iz Foersterjevega spísa. Jaz zraven tega še iz Tvojih pet proizvodov, ki si mi jih poslal. Seveda, ko bi jaz čital Dehmela, bi morebiti dobil vse drugačno misel o nji. A do sedaj sem mnenja, da ima edíno prednost pred drugimi smermí v tem, da zajema iz realnega življenja. Toda bojím se, da ni preveč naturalistična..., ne vem sicèr, ali zdi se mi. Kakor pa ne ljubim naturalizma v romanu, to ga še menj v poeziji. Jaz bi se rad poučil, je-li prav mislim ali ne, ali do sedaj nisem imel priložnosti. Ti si mi obljubil priti o Veliki noči v Ljubljano, toda biló Te ni. Tam si mi hotel pokazati Tvoje najnovejše ljubljence. Sedaj praviš, da prideš v Novo mesto. Jaz Te z veseljem pričakujem. Prídi, kadar hočeš; o ponedeljkih, sredah i sobotah smo prostí. No, odkrito povem, da Ti nič kaj ne verjamem. Ti samó obljubuješ. Ako pa res prideš, ne pozabi svojih proizvodov na Vrhniki; rad bi vedel, kakšni so.

Tu živim, fletno! Punčke so mi prva skrb, druga denar, tretja vínce, četrta jajca, peta lepi romančki in poezije, šesta natura, sedma kvartír, osma cerkev, deveta šóla. Zaljubljen

sem v jedno blondínko, in imam sréčo. Sicér pa Ti povem nekaj prijetnih zgodbic, kadar prideš lesém.

Srčno Te pozdravlja:

Dragotin Kette.

4. Pismo 25. julija 1897, pisano s počitnic v Trnovem pri Ilirski Bistrici na Vrhniko. — Cankarjeva igra, o kateri povprašuje Kette, so »Romantične duše«. — Svojo obljubo, da se ustavi za nekaj dni v Ljubljani meseca septembra, je Kette izpolnil, ko se je vračal s počitnic v Novo mesto; sešla sta se s Cankarjem v Ljubljani. Tedaj mu je Cankar obljubil, da ga obiše v Novem mestu, na kar se sklicuje pismo 19. septembra 1897. — Pesmi, ki jih prilaga pismu Fran Valenčič, so »V gozdu« in »Idejalist in dekadent« (I, II, III); v njih ironizira (na zelo neroden način) starejšo idealistično poezijo in povečuje »dekadenco«.

Trnovo, dné 25. VII. 97.

Dragi Cankar!

Lepó si mi Ti odgovoril, a še lepše prišel v Novo mesto... Sedaj sem v Trnovem, pohajkujem in nekóliko pisárim. Do sedaj sem napravil šele kakih 10 proizvodov, kadar jih bo nekaj več, Ti jih pošljem, da boš vedel, kakšna je sedaj moja Muza. — Ti si gotovo zelo priden; igra je že dokončana? Jaz sem zelo radoveden, če si že kaj izpremenil svoje nazore o dekadenci; če jih pa nisi izpremenil, to je pa potem od Tebe zelo grdó, da jih nočes tudi pri drugih utrditi, to se pravi, da mi nečes poslati kakih lepih dekadentskih proizvodov, kateri bi me mogli prepričati o resničnosti Tvojih besed. Že parkrat si dejal, da mi hočes pokazati neko »Jugend«, ali da me hočes seznaniti z nekaterimi dekadenti. No, jaz od dné do dné zaman pričakujem pisma, ali knjige ali časopisa od Tebe, zaman pričakujem Tebe samega. Torej stori vendar nekaj! Ako bi mi kaj poslal, mislim, da bi Te ne stalo toliko. Ako pa nimaš novcev, naznani mi z dopisnico (2 kr. stane), da potrebuješ za pošiljatev; jaz Ti bom rad poslal; potem pa piši mi tudi kaj.

Ali bi ne mogel tudi sam kaj priti v naše kraje? Če ne, potem se morebiti vendar konečno! vidimo septembra meseca, ko se vstavim za par dni v Ljubljani, in, če Tebe tam ne dobim, na Vrhniko mahnem.

Tu sem se seznanil z g. Valenčičem, Tvojim znancom.

Srčno Te pozdravlja Kette.

Ker je vže slučaj nanesel, priložim Ti tukaj 3 nove pesmice. Če se ti zljubi, opozori me na kakšne hibe. Pozdravi brata, če je doma.

Na zdar Valenčič.

5. Dopisnica 19. septembra 1897, pisana na Vrhniko.

Novo mesto, dné 19. 9. 97.

Dragi Cankar!

Glej, da ne pozabiš, kaj si mi obljubil. Pridi, če mogoče, v Novo mesto. — Včéraj bilá tu veselica; na nji se je igrala neka Murnikova burka, ki bi dosti boljé uspéla, da so se je diletantje boljé naučili; posameznosti so bilé še precej

dobre, eensemble slab. — Moje stanovanje je kaj idilično; sôbica majhna, a urédil in okrasil sem jo kolikor mógóče po svôjem ukusu. Zdravstvuj!

Tvoj Kette.

Naslov: K. K. pri g. Štamcarji v N. m.

6. Dopisnica 1. januarja 1898, pisana na Vrhniko. — Podpisana »Pepca« je bila natakaraica v novomeški gostilni g. Jakca, kjer je dopisnica tudi bila napisana.

Novo mesto, na novega leta dan 98.

Ljubi moj Cankar!

Jaz Ti voščim iz vsega srca, iz vse duše in iz vse moči srečno Novo leto, da bi še nadalje imel tóliko sreče pri »des femmes«, kot doslej, toliko častilcev v literaturi kot pri njih, in — da bi začel res — novo življenje. Gospica Pepínka — Tvoja znanka — ima res »lèvres bien aimés«. Kaj si ji obljubil, se gotovo spominjaš. Glej, da ne pozabiš.

Je reste bien affectionné ton ami Kette.

Pepca.

7. Pismo 1. januarja 1898, pisano na Vrhniko (isti dan kakor prejšnja dopisnica). — Cankar je bil še vedno na Vrhniki, ker ni imel denarja, da odide na Dunaj. Veljal je za izprijenega študenta, bil je v strahu za svoje življenjsko delo in mati mu je bila malo prej (25. septembra) umrla. Živel je v težki depresiji in sklepal, da mora začeti »novo življenje«, ter je o tem pisal tudi prijatelju, ki je takoj našel zanj toplih besed spodbude in tolažbe. — Glede debate o subjektivističnem značaju moderne poezije prim. Cankarjeve Zbrane spise II, XXII, kjer je tudi natisnjena temu pismu priložena pesem »Romarski berač«. — Razen te pesmi je Kette priložil še »Gazelo« (»Kamorkóli hodim«).

Novo mesto, dné 1./I. 98.

Dragi!

Srčno me je razveselilo Tvoje pismo, ne samó zató, ker je sploh prišlo, ampak ker je bilo takó pisáno, kakor sem si ga vedno želel od Tebe. Tudi takó hitro se ga nisem nadejal, ker vem, da hitrost gledé na pisanje pisem ni ravno Tvoja krepost, kakor tudi moja ne. Prav, da si se dokopal do teh sklepov, jaz upam, da še zadosti zgodaj. Mislim namreč, da bi sicér pač ne mogel uspešno delovati, ako bi bil primoran polniti predale slovenskih političnih časnikov, če tudi s feljetoni. Takó se je že ubil Jurčič, takó se bo morebiti (žal) uničil Govékar, takó bi se gotovo tudi — Ti. Saj vemo, kako je. Inter arma silent Musae.

Kar sem jaz slišal o Tebi, ni biló, da bi še jedenkrat ponavljal, in tó ne iz ust mlečnozobih študentov, pokornih, suženjskih pisarjev ali enakih individuov, ampak iz ust — odraščanih ljudij, celó — profesorjev, vsaj posredno. Sicér vem, kaj da si misliš pri teh besedah. (Têpci!) Ali kaj hočes, têpci imajo jezik! Nevérnih Tomožov pa je sedaj prokleta málo na svetu. Jaz sem vedel, kakó je s Teboj. Vedel sem, »dass du dich austoben musst«, da pa boš, kedar boš imel tisto kakó bi že rekel »Sturm-Drang-periodo« za sebój, odličen človek. Misliš, da mi je kdo hotel verjeti, če sem se slučajno s kom sporekl radi tega? — Ljudjé gledajo pač samó na fákta,

vérujejo pa radi vsakemu, naj si bi jim natvezel še takih oskódnostij. Kultura pa tudi ni še dospéla do tacega vrhunca, da bi ljudjé ne gledali drug na drugega kakor volk na jáganje; da, gospod Darvín bi tudi s to analogijo lahkó podkrepil svoj dokaz, da izhaja človek od živali — od opice, saj je res vse živalsko na njem. O, ljudjé smo škodoželjni, nevošljivi! Zlasti pa velja to za pesnike. Homer pravi: Kai fthongós fthongó fthoneéi kai aoidos aído. Po domače bi to takó povedal, da pesnik pesnika ne more videti kóncem oká. Pótlej lahkó razumeš, da Te Theodor Doksov ne bo hvalil in zakaj da ne, jasno Ti bo, da Te »filistri« ne bodejo hvalili.

In vendar je Tvoje življenje tako lahkó umeti, če se le pozna Tvoj značaj. Ti niti nisi mogel drugače živeti, nego sí. Ti si pesnik, in kot tak že po naravi strasten, občutljív človek. Brez strastij pa ni pesnikov, torej bi tudi ti ne bil pesnik, da nisi strastán. Kaj si jaz upam trditi?!... Pa je vendar le res. Brezstrastni pesniki à la Gangl, Doksov... niso pesniki, ampak pesmotvorci. Ali, če hočejo biti po vsi síli pesniki, dobro, potem pa móramo vzdéti Prešérnu, Gregorčiču, Aškercu drugo imé, ne pesnik. Recimo, človek! — Smejati se pa le moram Ganglju, Doksov-u in jednaki, ki hoté pesnikovati brez strastij. Ali se ne pravi to hišo zidati brez kamenja v obláke? Ljubezen je strast — nescrpen vír lirike — pregrešna, pst, te ne smé biti v pesmih katoliških pesnikov. Jeza je strast — neizcrpen vir satír — pregrešna; dóli ž njó, entuziazem za kar-koli je strast, a brez njega pišejo naši pesniki. Jaz pa nimam kar nič veselja za njihove umétné cvetke, naj si bodejo še takó lépo barvane, ko so pa brez — duhá, ko pa nimajo svojih korenin v srcu človeškem, — ampak v umetnem cvetličnjáku, v lóncih, v zabojčkah — hočem reči v njihovih pískrih — pardon — možganih.

Nikari torej ne misli, da si zaman živel, ako si takó živel, kakor bi vendarle ne smel vedno dalje živeti. Zaman ne, kajti imaš vsaj prepričanje, da si pésnik, in to prepričanje ni nápačno! Ali strast je réka, ki, če stópi čez bregóve in se razlije po raváni, uniči ne samó vsó okólico, ampak tudi sámó-sébe, ker se porazgubi, ki pa, tekoč v strugi, góni mline, nósi ladije: Ti bi moral napeljati strugo svojih strastij v pesmi. In to misliš storiti sedaj; kako bi torej ne bil vesel jaz, ki sem bil Tvoj — veruj ali ne veruj — najiskrenejši prijatelj zató, ker sem primoran ljúbiti resnico in večjo popolnost, a sovražiti laž, licemerstvo, nadutost in domišljavost.

Torej na Dunaj pojdeš? Upam, da boš tam srečen, kajti v življenju boš, med somišljeniki mordá, morebiti celó med prijatelji. In — delal boš, a brez dela je človek nesrečen. O, ko bi mogel tudi jaz priti kaj kmalu tje góri! Ko bi le tudi jaz imel kmalu prašne šolske sóbe, vojašnico za seboj! Jedno se bo kmalu zgodilo, ali drugo pa ne takó kmalu. Vendar upam, da se bova kedaj videla na Dunaju ali kjer že, ako nam bo sreča mila. Prav imaš, če si dobiš kako službo za tó leto. A vendar je glavno, da si dobiš — trdno voljo. Ona je tvoriteljica, brez nje je celó nadar-

jeni Rajskij v Gončarovem »Oblomu« ali kje že (saj se ga mendá še spominjaš) ostal le nekaj diletantsk pustolovec. Upam, da mi boš odslej bolj pogostoma pisal, tudi kaj poslal; nasprotno se bom tudi jaz odslej češče oglašal pri Tebi; najprej pa Te prosim, da mi v slučaju, da res pojdeš na Dunaj, pošlješ svoj naslov.

O sébi Ti nimam povedati kaj posebnega. S šolo veš, kako da je; razven tega čitam romane (ruske), bĕrem zgodovino (vzlasti domáčo; sedaj ravno novomeško), hódím v gostilno (sedaj k Pepici; njen naslov je P. Repenšek pri g. Jaczu v N. m.) in spišem tu pa tam kako pesmico. (Ker je za danes písmo samo že preveč narastlo, dopóšljem Ti pesmice posebej.) Sploh pa se dolgočasim, da nikdar téga. Novo mesto je dolgočasno gnezdo.

Kar se tiče Tvojega mnenja, da pesnik bódi subjektiven, kakor si se nekoč izrazil, moram reči, da mu ne morem pritégniti docéla. Mislim namreč, da se je mogoče človeku tudi v tuje stanje, tuje čustvovanje, tuje mišljenje prestaviti v mislih, a iz tega sočustvovanja dobiš celo vrsto novih mislij in čustev, ki jih radi subjektivnosti nikakor nočem zavreči. (Na tá naćin sem napravil že nekaj pesmij; prosim Te, da se takoj izrázi o njih, kakor hitro jih doboš.) Ravno zató, ker tako rad spoznavam tuje misli in tuja čustva, so mi tudi narodne pesmi prirastle k srcu. Kaj pa Ti? Ali si še vedno takó zoper nje? —

Kar mi pišeš o Govekarju, je verjetno. Škoda bi ga res biló, če bi se pogubil. Slišal sem, da mu tudi jus ne diši več. Ali je res? O Zupančiču ni duha ne sluha. Rad bi vedel, kakó kaj živí. Z Valenćičem prideš gotóvo kaj skupaj. Zadnjič mi je poslal celo kópo pesmij. Oblíko ima boljšo. Tudi Muren mi je poslal zadnjič dopisnico, v kateri pravi, da — raste. Je-li to res, ne vem, ker nisem že dolgo čital njegovih pesmij. Kaj pa, Báblerja poznaš? Mĕni je nekaj njegovih pesmij zeló ugajalo. —

Da ne bo ostajal prostor prazen, naj sledíta tu še dve pesmi. Druge, kakor sem rekel, dobiš kmalu

Tvoj Dragotin.

CANKARJEV »BUDALO MARTINEC«.

DR. FR. VIDIC.

Pravi umetnik stopa vedno par korakov pred ostalim svetom; on krčí pot, po kateri mu sledijo potem v večji ali manjši razdalji najprej tisti, ki ga najlažje dohajajo s svojim duhom, umom in srcem, za njimi pa drvi slepa masa ali pa nastane praznina in umetnikovo delo ostane narodu tuje. Odtod tisto nerazumevanje, nezanimanje mase za vsako moderno strujo v umetnosti in v literaturi še posebej. Res je, da ni vsaka moderna struja napredek; marsikatera taka struja je gola zabloda, njeni propagatorji zaidejo na stranpoti in se le deloma vrnejo na ravno cesto, deloma pa se pogubé in izginejo brez sledu. Često se drapira z modernostjo le